

تحلیل قرآنی حجاب زن از منظر امام خامنه‌ای

مقاله

بهرروز محمدی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۲۷

چکیده:

به‌غیر از آیات و روایات اسلامی، اندیشمندان مسلمان و بزرگان معاصر، افرادی بوده و هستند، از جمله مقام معظم رهبری که با نگاهی جامع و مانع، به مسئله زن و حجاب زن آموزه‌های ناب‌ی درباره حجاب در اختیار جامعه قرار داده‌اند، که قطعاً این نظرات راهگشا و قابل استفاده کاربردی است. هدف از این پژوهش، تحلیل قرآنی حجاب از منظر مقام معظم رهبری است که از روش کتابخانه‌ای به شیوه توصیفی تحلیلی و اسنادی صورت گرفته و یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ایشان حجاب را امری شرعی و سپس عقلی می‌دانند و آن را موجب حفظ زن و آن را سازگار با طبیعت زن و بی‌حجابی را حرکتی به‌سوی خلاف طبیعت زن معرفی می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: مقام معظم رهبری، حجاب، قرآن، زن

حجاب یکی از مهم‌ترین ارزش‌های دین مبین اسلام است که به زنان اجازه می‌دهد با حفظ جایگاه انسانی خود در فعالیت‌های اجتماعی نقش کارآمد داشته باشند. مسلماً زن بدون حجاب نمی‌تواند آزادی، کرامت و آرامش خود را پاس بدارد و حضور او مفید و سازنده نخواهد بود، امروز هم مسئله حجاب و رابطه حکومت باحجاب، امری چالشی شده و نیازمند تحقیق و بررسی است.

^۱ طلبه مشغول به تحصیل سطح ۴ حوزه علمیه قم، 403Behroz Mohammadi@gmail.com

Quranic Analysis of Women's Hijab from the Perspective of Imam Khamenei.

Abstract:

Hijab is one of the most important values of the religion of Islam, which allows women to play an effective role in social activities while maintaining their human status. Certainly, a woman without hijab cannot maintain her freedom, dignity, and peace, and her presence will not be useful and constructive. Today, the issue of hijab and the relationship between the government and hijab has become a challenge and requires research and study. In addition to Islamic verses and narrations, Muslim thinkers and contemporary elders have been and are individuals, including the Supreme Leader, who have provided society with pure teachings about hijab with a comprehensive and unobstructed view of the issue of women and women's hijab. These views are certainly path-breaking and practical. The purpose of this research is to analyze the Quranic hijab from the perspective of the Supreme Leader, which was conducted through a library method in a descriptive, analytical and documentary manner. The research findings indicate that he considers hijab to be a religious and then rational matter, and he considers it to be a means of protecting women and compatible with women's nature, and introduces non-hijab as a move against women's nature.

Key words: Supreme Leader, Hijab, Quran, Woman.

مقدمه:

حجاب یکی از ارکان اعتقادات مسلمانان می‌باشد که در دین مبین اسلام، تأکید ویژه‌ای بر آن شده است، هم در قرآن و هم در احادیث اسلامی، به پوشش زن و حجاب، اشاره مفصلی و متعددی شده است. به‌هرحال حجاب و پوشش چه در اسلام و چه در سایر ادیان و فرهنگ‌ها، امری است که در خور نگرش و توجه است، چه زمانی که همچون امری «طبیعی-زیستی» و محافظت از بدن به آن توجه شود و چه زمانی که همچون مقوله‌ای «فرهنگی-ارزشی» نشان از باورهای ذهنی و شناختی، سنت‌های بومی و اعتقادی مورد توجه قرار گیرد. امروزه در گستره‌ی دگرگونی‌های جهانی، در فرآیند مطالعات امور ارزشی پیداکرده است.

در مورد حجاب و نوع پوشش، از سوی بزرگان و اندیشمندان و صاحب‌نظران، نظرات مختلف و گوناگونی بیان شده است که نیازمند بررسی و تحقیق است، یکی از این اندیشمندان مقام معظم رهبری می‌باشد که نظرات و نکات قابل توجهی در باب حجاب بیان فرموده‌اند. ایشان حجاب را فقط پوشش ظاهری زن نمی‌دانند و آن را به معنای پوشش سالم میدانند و منظور ایشان از حجاب، پوشش اسلامی است که شخصیت و کرامت زن را حفظ می‌کند. در این مقاله به آثار و نتایج شخصی و اجتماعی حجاب در اندیشه مقام معظم رهبری با تأکید بر مفهوم حجاب در قرآن، اشاره شده است.

مقام معظم رهبری برای تعیین جایگاه واقعی زن با نهادن «عفت» در گفتمان اسلامی، آن را «برجسته‌ترین عنصر برای شخصیت زن» و مایه «احترام و شخصیت» دانسته و بر تعالی و تکریم شخصیت زن، در چشم دیگران تأکید فرموده‌اند، از دیدگاه معظم‌له، حجاب نه تنها ناقض حقوق و آزادی زن نیست، بلکه توانسته است از ظلم به زن جلوگیری کند (بیانات در دیدار جمعی از زنان ۱۳۷۶/۰۷/۳۰).

ایشان در بسیاری از موارد هنگامی که به چادر و پوشش زن ایرانی اشاره دارد، آن را نماد هویت ایرانی، ملی و میراث هزارساله تمدن دانسته‌اند «چادر یک حجاب ایرانی است و زن ایرانی این را انتخاب کرده است و خوب حجابی هم هست» (بیانات در جلسه پرسش و پاسخ مدیران مسئول و سردبیران نشریات دانشجویی،

۱۳۷۷/۱۲/۰۴). در برخی موارد هم حجاب را نماد اسلام و نشانه یک زن مسلمان معرفی کرده و زن مسلمان را یک عنصر فعال در جامعه اسلامی معرفی می‌کند. با توجه به این که در سال‌های اخیر، از سوی بزرگان و علمای ما، در مورد حجاب بحث‌های گوناگونی صورت گرفته و مقالات زیادی نگاشته شده، اما در بحث حجاب از نگاه مقام معظم رهبری به‌صورت جامع و کامل پرداخته نشده و مطالب به‌صورت جسته و گریخته در لابه‌لای بیانات ایشان و بحث‌های علمی مطرح شده؛ بنابراین مسئله اصلی از این پژوهش و هدف، جمع‌آوری و تحلیل بیانات مقام معظم رهبری در مورد حجاب با رویکرد قرآنی است. با انجام این پژوهش اولاً یک پژوهش علمی منسجم و جمع‌بندی شده، در اختیار محققین قرار می‌گیرد، تا ادله شرعی و عقلی و سیاسی حجاب از منظر معظم‌له جمع‌آوری و تحلیل شده و در اختیار عموم مردم جهت آگاهی و مسئولین و ضابطین جهت اجرا در سطح جامعه و مقابله با هنجارشکنان قرار گیرد.

مبانی نظری تحقیق

در رابطه با مساله و مقوله حجاب، کتب و مقالات ارزنده‌ای به نگارش در آمده اما تاکنون پژوهشی با عنوان تحلیل قرآنی حجاب زن از منظر مقام معظم رهبری انجام نشده است با این وجود:

۱. کوشکی (۱۴۰۳)، در پژوهشی با عنوان «مهار بی‌حجابی در جمهوری اسلامی خواستن یا نتوانستن» رابطه حاکمیت و حکومت و جریان‌های حاکم را با مردم و حجاب بررسی کرده و وظایف دولت و حاکمیت اسلامی را در قبال اجرای احکام اسلامی، از جمله حجاب که نماد جامعه اسلامی است را بررسی می‌کند و ترویج بی‌حجابی را نتیجه خواستن دولت به معنای قوه مجریه و سازمان‌های فرهنگی ذیل دولت می‌داند و وجه اشتراکش با این پژوهش این است که آثار اجتماعی حجاب را بررسی کرده و وجه افتراق این پژوهش در این است که هم به آثار اجتماعی و هم به آثار فردی حجاب از منظر مقام معظم رهبری با ریشه‌های قرآنی پرداخته است.

۲. جلالی (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «نقش عفاف و حجاب در جامعه» به بررسی ضرورت رعایت حجاب پرداخته و در پی آن است که به روش کیفی عوامل

تمایل یا بی‌میلی به رعایت حجاب را بررسی کند. وجه اشتراک این پژوهش این است که به نقش عفاف و حجاب در جامعه می‌پردازد و وجه افتراق این پژوهش این است علاوه بر بعد اجتماعی، به بعد فردی حجاب با رویکرد قرآنی نیز پرداخته است.

۳. خوانساری، آخوندی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «حجاب و عفاف از دیدگاه اسلام» به فلسفه پوشش از دیدگاه اسلام پرداخته و در پایان به پیامدهای بد بی‌حجابی و بی‌عفتی در فرد و اجتماع و خانواده و آثار اخروی بی‌عفتی پرداخته است. وجه اشتراک این است که حجاب را با رویکرد اسلامی بررسی کرده است و وجه افتراق این پژوهش این است که با محوریت نظرات مقام معظم رهبری درباره مقوله حجاب است.

کشور ایران به‌عنوان یک کشور مسلمان و از طرف دیگر حاکمیت آن که بعد از انقلاب، با رویکرد اسلامی در آن مستقر شده، حجاب و زن در آن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و از سوی دیگر مقام معظم رهبری هم به‌عنوان رهبر این انقلاب و هم به‌عنوان شخصیت شاخص، نظرات مهمی در این باب دارند. بررسی‌های به‌عمل آمده حاکی از آن است که کار قابل ملاحظه‌ای با موضوع تحلیل قرآنی حجاب، از منظر مقام معظم رهبری صورت نگرفته است و فقط به‌صورت پراکنده، بعضی مباحث حجاب در برخی سایت‌ها و مقالات به‌صورت جزئی اشاره شده است. مثلاً در مجموعه مقالات کنگره اسلام و زن (۱۳۶۸)، به جایگاه زن و حجاب از منظر اسلام اشاره شده و تأکید دین اسلام به جایگاه زن و حجاب شده و یا رجبی در کتاب حجاب و نقش آن در سلامت روان، به بحث تأثیرگذاری حجاب در سلامت روان زن‌ها و افراد جامعه و به‌صورت کلی به سلامت روان جامعه، اشاره کرد و یا محمدی در کتاب فلسفه حجاب و زبان‌های فساد (۱۳۷۷)، به بحث دلایل عقلی و شرعی فساد و به آسیب‌های بی‌حجابی و بدحجابی، به‌عنوان یک فساد بزرگ، بر خود زن و عموم جامعه اشاره کرده و یا فتاحی‌زاده در کتاب حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، به دلایل شرعی حجاب زن پرداخته و دلایلی از آیات و روایات را بر وجوب حجاب زن اشاره نموده‌اند و یا شهید مطهری در کتاب مسئله حجاب، به دلایل حجاب و آسیب‌های بی‌حجابی و بدحجابی بر جامعه و افکار

عمومی اشاره فرموده‌اند.

در پیشینه‌های تحقیقات مذکور، حجاب به‌عنوان یکی از واجبات در دین اسلام و جامعه اسلامی در ایران، مورد تأکید قرار داده شده و بیشتر به دلایل عقلی، شرعی و فواید آن بر خود زن و جامعه اشاره شده و هر یک از پژوهش‌ها، یک‌قسمتی از حجاب را مورد بررسی قرار داده است، اما تحقیق پیش رو قصد دارد به تحلیل قرآنی حجاب از منظر مقام معظم رهبری بپردازد، امری که به‌صورت جامع در هیچ‌یک از پژوهش‌های فوق به آن پرداخته نشده است.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع کاربردی است که با روش‌های اسنادی به شیوه توصیفی-تحلیلی و در ساختار یک مطالعه کیفی با مراجعه به کتب، مقالات، اسناد و سایت رهبری؛ مقوله حجاب با تأکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری با رویکرد قرآنی و آثار فردی و اجتماعی آن؛ تدوین شده است.

مفهوم‌شناسی

از آنجا که مسئله حجاب، از جمله موضوعاتی است که زیاد مورد بحث و تبادل نظر قرار می‌گیرد، لازم است مفهوم آن در لغت و اصطلاح مورد بررسی قرار گیرد.

حجاب: «حجاب» در لغت به معنای چیزی است که میان دو شیء حائل می‌شود (لسان العرب، ۱۴۱۴: ۲۹۸) و به چادر از آن جهت حجاب گفته می‌شود که میان بدن زن و مردم و نگاه مردم فاصله می‌اندازد و حائل است، حجاب گفته می‌شود. در قرآن کریم نیز حجاب به معنی «پرده» یا «حائل» به‌کاررفته است، مانند آیه ۴۵ سوره اسرا «جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا» (ما در میان تو و کسانی که به آخرت ایمان نمی‌آورند، پرده پوشیده‌ای قرار داده‌ایم)؛ و در آیه ۳۲ سوره «ص» آمده است: «حَتَّى تَوَازَتْ بِالْحِجَابِ» (تا موقعی که خورشید، پشت پرده افق پنهان شد)؛ و در آیه ۵۱ سوره شوری آمده است: «وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يَكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحِيًّا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ» (برای هیچ انسانی، ممکن نیست که خداوند با او صحبت کند، مگر از طریق وحی و از پشت پرده «غیب»).

در کلمات فقها هم، از قدیم‌ترین ایام تاکنون، در مورد

به‌طور کلی، منظور از حجاب در لغت، حائل و در اصطلاح به معنای پوشش اسلامی است که می‌تواند از انواع مختلفی داشته باشد.

ضرورت: حجاب، دستوری شرعی است که وجوب آن، مستند به منابع و ادله فقهی متعددی است؛ طوری که نمی‌توان آن را انکار کرد و اگر شخصی از روی عمد، این واجب را ترک کند، مانند بقیه گناهان مستوجب عقوبت است. در لایه‌های بحث‌های متعدد حجاب، بحثی است تحت عنوان این‌که اگرچه حجاب، از ضروریات دین است، اما واجبی است فردی، که تک‌تک مسلمانان، موظف به رعایت آن هستند؛ اما چون موضوعی است شخصی، حکومت حق مداخله در آن را ندارد و عده‌ای هم قائل بر این هستند که حجاب و بی‌حجابی موضوعی است اجتماعی، که آثار خاص خود را در اجتماع دارد؛ لذا حکومت باید در مقابله با بی‌حجابی خود را موظف بداند و اقدامات لازم را انجام بدهد. فارغ از این بحث که حجاب، امری فردی است یا اجتماعی، اصل حجاب لازم و از ضروریات دین است که باید نظر بزرگان و اندیشمندان و صاحب‌نظران معاصر درباره حجاب روشن شود. یکی از این بزرگان، مقام معظم رهبری است که نظرات ایشان راجع به حجاب از دو جهت حائز اهمیت است: اولاً ایشان در عصر معاصر، یکی از بزرگان و اندیشمندان صاحب‌نظران و صاحب‌سبک خبره و همچنین یکی از مراجع بزرگ اهل تشیع می‌باشد که از این جهت، روشن شدن عقیده وی، حائز اهمیت است. ثانیاً ایشان به‌عنوان رهبر حکومت اسلامی در ایران می‌باشد که نظرات وی، با توجه به جایگاه حقیقی و حقوقی ایشان در این منصب حائز اهمیت می‌باشد. مخصوصاً در این برهه از زمان که بحث‌های زیادی در مورد بی‌حجابی و بدحجابی و مقابله حاکمیت با این ناهنجاری در رسانه‌ها و فضای مجازی بسیار داغ می‌باشد. لذا ضرورت این پژوهش در این موضوع (حجاب زن) و از نظر معظم‌له اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

روش‌شناسی

با توجه به ماهیت و کیفیت این پژوهش، روش پژوهش، کتابخانه‌ای به شیوه توصیفی تحلیلی و اسنادی است که سعی دارد، نظرات مقام معظم رهبری را در مورد حجاب بر مبنای قرآنی آن مورد بحث و پژوهش قرار دهد.

پوشش زنان، معمولاً کلمه‌ی «ستر» به کار رفته است و پوشاندن دست و صورت با تعبیر «ستر الوجه و الکفین» مورد اختلاف فقها می‌باشد (العروة الوثقی، ۱۳۶۱: ۴۵۱) در روایات هم، بیشتر با همین تعبیر (ستر) و یا شبیه آن وارد شده است و به کار رفتن کلمه حجاب در پوشش زنان اصطلاحی است که بیشتر در عصر ما پیدا شده و در گذشته و روایات ما، بسیار کم با لفظ حجاب می‌شود پیدا کرد.

در اصطلاح هم، حجاب براساس آنچه امروزه در میان مسلمانان و اندیشمندان اسلامی فارسی‌زبان به کار می‌رود، مراد «پوشش اسلامی» است (تفسیر نمونه، ج ۱۷: ۴۰۲)؛ و منظور از پوشش اسلامی زن، این است که زن هنگام معاشرت و برخورد با مردان، بدن خود را بپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد و لباس و پوشش زن طوری باشد که هم ستر بر آن صدق کند و هم نامحرم را به خود جلب نکند و نامحرم را به طمع و نگاه گناه‌آلود به زن، تشویق نکند. این همان حکم وجوبی اسلام است که به زن دستور می‌دهد، پوشش اسلامی داشته باشد. در آیات اسلامی هم به همین معنا و مفهوم تأکید شده از جمله: آیه ۳۱ سوره نور «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ لِيَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ» (و به زنان باایمان بگو، چشم‌های خود را از [نگاه گناه‌آلود] ببندند و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را جز آن مقدار که ظاهر است آشکار ننمایند و [اطراف] روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند)؛ بنابراین حجاب و پوشش اسلامی، دارای دو بُعد ایجابی و سلبی است، بُعد ایجابی وجوب، پوشش بدن و بُعد سلبی آن، حرام بودن خودنمایی به نامحرم و تحریک نامحرم می‌باشد و این دو بُعد باید در کنار یکدیگر قرار گیرند، تا حجاب و پوشش اسلامی محقق شود؛ لذا اگر یکی از این بُعد محقق شود و بُعد دیگر نباشد، نمی‌توان گفت که پوشش اسلامی محقق شده است.

البته اگر به معنای عام، هر نوع پوشش و عمل، مانع از وصول به گناه را حجاب بنامیم، حجاب می‌تواند اقسام و انواع متعددی داشته باشد، همانند رعایت حجاب در نگاه (نور، آیه ۳۰)، پوشش (احزاب، آیه ۵۹)، حرف زدن (احزاب، آیه ۳۲)، راه رفتن (نور، آیه ۳۱). پس

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

نظرات و فرمایشات مقام معظم رهبری در مورد حجاب زن را می‌توان در دو حوزه بحث کرد: ۱. در بُعد فردی ۲. در بعد اجتماعی؛ زیرا آثاری که از حجاب به‌جا می‌ماند، ابتدا در روح و روان فرد بروز می‌کند، زیرا وقتی فردی با آزادی و آزادگی برای خود پوشش انتخاب می‌کند؛ حتماً در خود احساس سربلندی و آرامش می‌کند، این همان حفظ ارزش‌های یک فرد مسلمان است.

از طرف دیگر در جامعه‌ای افراد در آن با حفظ حدود و رعایت حقوق دیگران ظاهر می‌شوند و سبب تخریب روح و جسم هم‌نوعان خود نشده و محیط امن و آرامی را برای جوانان فراهم می‌کند، به‌سوی سعادت و سلامت روانی پیش خواهند رفت و هدف اسلام نیز این است که مردان و زنان مسلمان، روح آرام، اعصاب سالم و چشم و گوش پاکی داشته باشند (رهنما، ۱۳۹۵: ۴۴). پس با توجه به فرمایشات و منابع موجود از مقام معظم رهبری، می‌توان حجاب زن را از دو منظر مورد بررسی قرار داد:

۱) آثار و نتایج شخصی حجاب

الف) ارتقاء جایگاه و شخصیت زن

«شخصیت، مجموعه افکار و عواطف و عادات و اخلاقیات یک انسان است و خلاصه هر چه به یک شخص مربوط می‌شود، بیرون از وجود او نیست و شخصیت اوست. تنها راه بالا بردن شخصیت یک زن را حجاب او می‌دانیم. اگر زن به حجاب روی بیاورد، جایگاه خانوادگی او قوی می‌شود. مردها مجبور می‌شوند به زندگی خانوادگی خود ارج نهند و به همسران خود واقعاً توجه کنند. علو شخصیت زن در این است که کمال همسری، مادری و کمال اجتماعی را برای خود احراز کند، بی‌حجاب در بعد مادری و همسری شکست‌خورده و در بُعد فعالیت‌های اجتماعی، ابزار و بازیچه و ملعبه شده و خواه یا ناخواه سقوط کرده است» (مصطفوی، ۱۳۶۹: ۵۵).

مقام معظم رهبری نیز بارها به این بُعد حجاب اشاره فرموده‌اند و آن را «برجسته‌ترین عنصر شخصیت زن» و «مایه احترام و شخصیت» (بیانات در دیدار جمعی از زنان ۱۳۷۶/۰۷/۳۰). دانسته‌اند و بی‌حجابی و بدحجابی را مایه بی‌ارزش کردن خود می‌دانند. «زن با برداشتن حجاب خود، با عریان کردن آن چیزی که خدای متعال و طبیعت پنهان بودن آن را از او خواسته، خودش را

کوچک می‌کند، خودش را کم‌ارزش می‌کند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۲/۲۳). و در عبارتی دیگر حجاب را مایع تشخیص و شخصیت زن می‌دانند: «حجاب مایه تشخیص و آزادی زن است، برخلاف تبلیغات ابلهانه و ظاهربینانه مادی‌گرایان، مایه اسارت زن نیست». (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۲/۲۳).

ب) حجاب مایه افتخار زن

لفظ حجاب، هفت بار در قرآن کریم آمده و معنای همه آن‌ها چیزی است که از هر جهت مانع دیده شدن چیز دیگر است. این پوشش که مصونیت زن را به همراه دارد، نه تنها محدودیتی ایجاد نکرده، بلکه عاملی برای بسیاری از موفقیت‌ها است. پوشش زن مانع فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی نیست. زنان باحجاب، با آرامش کامل در صحنه اجتماعی حضور داشته و وظایف محوله را در سایه امنیت و آرامش خاطر حاصل از حجاب، انجام می‌دهند. بنابراین روح عفاف، در کنترل رفتار، رعایت وقار و متانت خلاصه می‌شود. برخی‌ها بر این عقیده هستند که پوشش زنان، سبب کاهش فعالیت‌های اجتماعی‌شان شده و یا به‌نوعی دست‌وپا گیر است؛ اما در ردّ این فرضیه می‌توان گفت که چه بسیار بانوان که باحجاب اسلامی، پله‌های ترقی علم و دانش، ورزشی و فرهنگی را طی کرده و رتبه‌های برتر را نیز در این حوزه‌ها کسب کرده‌اند. مقام معظم رهبری در مورد موفقیت‌های زنان باحجاب، در عرصه‌های بین‌المللی، خطاب به مسئولین و دقت آن‌ها نسبت به زنان می‌فرماید: «هم برای حفظ عزت کشور و پیشرفت کشور و وضع حجاب را، وضع عفاف را با وضع تقیّدات و پایبندی را خانم‌ها باید مراقبت کنند، این وظیفه است. خودنمایی و جلو فروشی یک لحظه است و آثار سوء آن برای کشور، برای جامعه، برای اخلاق و حتی برای سیاست، آثار مخرب و ماندگار است؛ در حالی که ملاحظه عفاف و ملاحظه مورد شرعی، در رفتار و حرکات بانوان، اگرچه سختی‌ای داشته باشد، سختی کوتاهی است، اما آثارش، آثار عمیق و ماندگار است. خود خانم‌ها باید خیلی مراقبت کنند، مسئله حجاب را، مسئله عفاف را وظیفه آن‌هاست، افتخار آن‌هاست» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۲/۲۳).

قبل از ظهور اسلام، نه تنها زنان ارزشی نداشتند، بلکه داشتن یک دختر یک ننگ به حساب می‌آمد. (وَ إِذَا بُشِّرَ

یکی از فوایدش همین است که گفتم. البته فواید فراوان دیگری هم دارد.» (بیانات در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰).

بنابراین یکی از آثار مهم رعایت حجاب در جامعه، حفظ سلامتی جسمی، روحی روانی و دوری از بیماری‌های مختلف است و در کشوری که رعایت حجاب و پوشش در آن بیشتر است، تعداد بیماران جسمی و روحی روانی ناشی از گسیختگی جنسی کمتر است. امام رضا (ع) می‌فرماید: «هرگاه بندگان، گناهان جدیدی به وجود آورند، که تاکنون مرتکب آن نمی‌شدند، خداوند هم بلاهای جدیدی به وجود می‌آورد که تاکنون نمی‌شناختند» (محمدی ری شهری، ۱۳۹۳: ۴).

د) استحکام خانواده

شکی نیست هر چیزی که موجب تحکیم پیوند خانوادگی و سبب صمیمیت رابطه زوجین گردد، برای کانون خانواده مفید است و برای ایجاد آن باید حداکثر کوشش مبذول شود و برعکس هر چیزی که باعث سستی رابطه زوجین و دلسردی آنان گردد زیانمند است و باید با آن مبارزه کرد. فلسفه پوشش و منع کامیابی جنسی از غیر همسر مشروع، از لحاظ اجتماع خانوادگی است که از لحاظ همسر قانونی عامل خوشبخت کردن او به شمار برود، درحالی که از نظر سیستم آزادی و کامیابی غیر مشروع، همسر قانونی از لحاظ روانی یک نفر رقیب و مزاحم به شمار می‌رود. در نتیجه کانون خانوادگی بر اساس دشمنی و نفرت پایه‌گذاری می‌شود (رهنما، ۱۳۹۵: ۴۸).

از آثار اولیه رعایت حجاب در جوامع، استحکام نهاد خانواده به‌عنوان کوچک‌ترین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی است، با رعایت اصل حجاب و پوشش در محیط بیرون خانواده، حریم زن و شوهر حفظ می‌شود و خانواده صاحب ثبات خواهد شد. مقام معظم رهبری ابتدا کانون خانواده را برخلاف جوامع غربی، مبنا قرار می‌دهند «در همه‌ی طرح‌هایی که داریم بایستی خانواده مبنا باشد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴). سپس زن را در درون خانواده مایه آرامش و سکینه بیان می‌کنند «زن در داخل خانواده، عزیز و مکرم و محور مدیریت درونی خانواده است، شمع جمع افراد خانواده است، مایه انس و سکینه و آرامش است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۰۵/۰۵).

أَحَدُهُم بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَ جَهَّهُ مُسَوِّدًا وَ هُوَ كَظِيمٍ). در چنین جامعه‌ای، بی‌حجابی که علامت آن بی‌ارزشی بود، رواج داشت. اسلام مقام زن را بالا برد و شخصیت او را مورد تکریم قرارداد و با آوردن قانون حجاب، حفظ و دوام این شخصیت را برای همیشه بیمه کرد (محمدی آشنائی، ۱۳۷۰: ۳۵).

ج) سلامت جسمی و روحی روانی زن

حجاب، زمینه فساد را که عامل اصلی بیماری‌های مقاربتی و در نتیجه روحی روانی است، را از بین می‌برد و از این طریق، نقش را در سلامت جسمانی افراد جامعه ایفا می‌نماید. به آمار زیر توجه نمایید، اگرچه از زمان انتشار آن مدت‌ها گذشته است، ولی به‌خوبی گویای یکی از عوارض فساد می‌باشد. طبق تحقیقاتی که در ایالت متحده به عمل آمده، روی هم‌رفته ۹۰ درصد مردم این کشور، به بیماری‌های مقاربتی مبتلا می‌شوند. از این رقم، عده‌ای که در بیمارستان‌های رسمی آمریکا معالجه می‌شوند، بالغ بر ۳۶۰ هزار نفر می‌باشد. از تمام بیمارستان‌های آمریکا، ۶۵۰ بیمارستان تنها به امراض مقاربتی اختصاص داده شده است، درحالی که معادل یک و نیم برابر افرادی که در این بیمارستان‌ها معالجه می‌شوند، به پزشک‌های خانوادگی و خصوصی مراجعه می‌نمایند (محمدی آشنائی، ۱۳۷۰: ۳۵).

در این مورد هم، مقام معظم رهبری به یکی دیگر از کاربردهای حجاب برای زن اشاره می‌کنند و آن امنیت (جسمی، روحی، روانی) برای زن باحجاب است؛ زیرا زن باحجاب، قطعاً در سایه حجاب، امنیت فیزیکی و روحی روانی خواهد داشت. معظم‌له در این مورد می‌فرماید: «اسلام برای زن، حجاب را معین کرده است، خود این حجاب، یکی از وسایل امنیت است، باحجاب زن مسلمان، هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان، امنیت پیدا می‌کنند. آنجایی که حجاب را از زن دور می‌کند و آنجایی که زن را به عریانی و برهنگی نزدیک می‌کنند در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه بعد از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای این که محیط سالم و دارای امنیت باشد، زن بتواند کار خود را انجام دهد و مرد هم بتواند مسئولیت‌های خود را انجام دهد، اسلام حجاب را معین کرده است که این حجاب یکی از آن احکام برجسته اسلام است و

می‌فرمایند: «اسلام حجاب را برای زن معین کرده است، خود این حجاب یکی از وسایل امنیت است؛ باحجاب زن مسلمان، هم زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می‌کند. آنجایی که حجاب را از زنان دور می‌کنند، آنجایی که زن را به عربانی و برهنگی نزدیک می‌کنند، در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه بعد، از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای این که محیط سالم و دارای امنیت باشد، زن بتواند کار خود را در جامعه انجام دهد مرد هم بتواند مسئولیت‌های خود را انجام دهد، اسلام حجاب را معین کرده است، که این حجاب یکی از آن احکام برجسته اسلام است و یکی از فوایدش همین است که گفتیم» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰).

حجاب برای زن یک دژ است، یک سنگر و حریم است، او را از خطرات و آسیب‌ها حفظ می‌کند. جایگاهی است که زن وجود و شخصیت خود را در آن سامان می‌بخشد. اصولاً پیکر زن عریان، جلب‌کننده و بی‌حفاظ است، اگر در حصار پوششی قرار نگیرد، در معرض آسیب قرار خواهد گرفت. حجاب بر او امنیت پدید می‌آورد، زیرا نفس آدمی، دریایی از خواستن است، زمانی که به چیزی تمایل ندارد، آرامش بر آن حاکم است، اما وقتی به چیزی رغبت کند، همانند دریا طوفانی می‌شود و تنها رسیدن به آن خواسته، می‌تواند جزر و مد این دریای طوفانی را آرام کند (رحیمی، ۱۳۸۵: ۵۶).

قرآن کریم این اصل را چنین معرفی می‌کند «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ وَ بَنَاتِكُمْ وَ نِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ مِنْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا» (احزاب آیه ۵۹). آیه به یکی از موارد آزار و اذیت اشاره می‌کند. زنان باایمان، نباید بهانه و مستمسکی دست مفسده‌جویان بدهند، لذا می‌فرماید ای پیامبر، به همسران و دخترانت و زنان مؤمن بگو، روسری‌های خود را بر خویش ببندازید، تا از کسانی که حجاب درستی ندارند و شناخته شوند و مورد اذیت و آزار قرار نگیرند» (پورسیف، ۱۳۸۲: ۹۱۷).

بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که از نظر آیات، روایات، نظر بزرگان و شخصیت‌های دینی و مذهبی، مخصوصاً مقام معظم رهبری، اولین بُعد و فایده حجاب برای خود زن است که به او شخصیت و احترام می‌بخشد

و همچنین به جایگاه اصلی زن در خانواده و جامعه اشاره می‌کنند «زن چنانچه در محیط خانواده محترم و مکرم شمرده شود، بخش مهمی از مشکلات جامعه حل خواهد شد» (بیانات در جمع زنان شهر ارومیه، ۱۳۷۵/۰۶/۲۸) و سایر فرمایشات معظم‌له که قطعاً مراد، زن باحجاب و عفاف است که می‌تواند چنین نقش محوری را در خانواده ایجاد کند، زیرا زنی که خودش نقش خودش را با بی‌حجابی از بین ببرد، قطعاً نمی‌تواند چنین نقش محوری و اصلی در خانواده داشته باشد.

بنابراین زنان باحجاب، خود موجب تحکیم خانواده شخصی و دیگران می‌شود، چراکه باحجاب خود، اطمینان و اعتماد شوهرشان را به پاکی جلب می‌کنند و باعث تحکیم خانواده می‌گردند؛ اما نقش آنان در تحکیم خانواده‌های دیگران، بدین لحاظ است که مردان از تمتعات خارج از محدوده زناشویی، محروم می‌شوند و طبعاً به همسران خود بیشتر توجه می‌کنند (مطهری، ۱۳۷۳: ۸۹).

♥ (۵) آرامش و امنیت:

زن موجودی گرمی و معزز و نقش او سرنوشت‌سازی و تربیت بشر است. ارزش او فراتر از آن است که در معرض دستخوش ارتباطات و روابط بی‌مرز باشد (قائمی، ۱۳۷۳: ۳۹۰). حفظ حریم زن، باعث مصونیت او می‌شود و اولین اثر را بر آرامش روحی دارد؛ زیرا در سایه محفوظ ماندن این حریم، بین خود و نامحرم، احساس امنیت می‌کند و هیچ‌کس جرأت تعرض به او را نمی‌کند. انسان در پناه محافظ، احساس امنیت و آرامش بیشتری می‌کند و در صورت پیش‌آمدهای احتمالی، از مصونیت او برخوردار است. پوشش دینی نیز، نگهبان زن از نگاه‌های آلوده و آسیب‌های احتمالی است که به زن مصونیت و آرامش می‌دهد و هر چه این پوشش کامل‌تر شود، درصد امنیت و محافظت آن بالا می‌رود (عظیمیان، ۱۳۸۸: ۹۱). امیرالمؤمنین علی (ع) در این زمینه می‌فرماید: «پوشیده و محفوظ نگاه‌داشتن زن، مایه آسایش بیشتر و دوام زیبایی اوست» (تمیمی آمدی، ۱۳۸۹: ۵۴۲).

مقام معظم رهبری، در فرمایشات خودشان، به این بُعد مشخص حجاب برای زن اشاره می‌فرمایند و حجاب و عفاف را مایه امنیت و آسایش برای خود زن و در مرحله دوم برای مردان دیگر و جوانان تلقی می‌کنند. معظم‌له

و زن را همچون که مرواریدی محفوظ نگه می‌دارد و مثابه یک دژ، از زن محافظت می‌کند.

← آثار و نتایج اجتماعی

♥ الف) مسئولیت و جایگاه اجتماعی

هر فردی در برابر جامعه خود مسئول است، این مسئولیت عام است، یعنی هم شامل زن می‌شود و هم شامل مردان. پاره‌ای از مسئولیت‌های زنان به حجاب آن‌ها بستگی دارد، زن اگر حجاب را داشته باشد، بار این‌گونه مسئولیت‌ها را بر دوش می‌گیرد و شخصیت و عظمت او بالا می‌رود، اما اگر جامعه‌ای مقدس حجاب را از تن بدرد از عهده انجام این‌گونه مسئولیت‌ها بر نمی‌آید (مصطفوی، ۱۳۶۹: ۴۵).

مقام معظم رهبری نیز جامعه زنان را در پیشرفت کشور سهیم می‌داند و به مسئولیت و جایگاه اجتماعی زنان (باحجاب و عفاف) اشاره می‌فرماید: «اگر کشور بتواند، جامعه زنان را با تکیه بر تعلیمات اسلامی، با همان معارفی که اسلام خواسته است آشنا کند، من تردیدی ندارم که پیشرفت و ترقی و تعالی کشور مضاعف و چند برابر خواهد شد.» (بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۱۳۷۶/۰۷/۳۰).

همچنین معظم‌له بارها به حضور زنان متعهد در عرصه‌های اجتماعی اشاره کرده و فرمودند که «زنان کشور اسلامی ایران توانستند شخصیت حقیقی خودشان را تا حدود زیادی پیدا کنند، در میدان‌های گوناگونی حضور یابند و عظمت و روحیه زن مسلمان را نشان دهند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۰۶/۲۸).

بنابراین می‌توان گفت که با رعایت حجاب توسط زن، بهره‌وری زن در جامعه افزایش پیدا می‌کند و آن جایگاه و موقعیت اجتماعی را حفظ کرده و کارایی مضاعفی خواهد داشت. «اگر زنان و مردان در محیط‌های جداگانه مشغول تحصیل، کار یا هر نوع فعالیتی باشند و شئونات اسلامی را رعایت کنند، این امر از توقف و رکود کارایی مردان و زنان جلوگیری می‌کند. مطالعات دانشمندان تربیتی نشان می‌دهد که در مدارسی که دختر و پسر با هم درس می‌خوانند، کم‌کاری، عقب‌افتادگی، عدم مسئولیت‌پذیری به‌خوبی مشاهده شده است» (هدایت خواه، ۱۳۷۵: ۱۰۲).

پس بنابراین از نظر ایشان، مفهوم ارزشی حجاب، پله‌ای

برای حضور موفق زن، در اجتماع و دفاع از حق و حقوق خودش و حفظ جایگاه و مسئولیت اجتماعی خود زن است. از همین رو معظم‌له می‌فرماید: «زن مسلمان، زنی است که هم دین خود را، هم حجاب خود را، زنانگی خود را، ظرافت‌ها و رقت از لطافت‌های خود را، حفظ می‌کند و هم از حق خود دفاع می‌کند و هم در میدان معنویت و علم و تحقیق و تقرب به خدا پیشروی می‌کند و شخصیت‌های برجسته‌ای را نشان می‌دهد» (بیانات در دیدار جمعی از بانوان، ۱۳۷۹/۰۶/۳۰).

♥ ب) آزادی زن

شهید مطهری درباره آزادی زن باحجاب می‌گویند: «این‌که زنان باید حجاب خود را رعایت کنند، زور و دستوری از ناحیه مردان نیست، تا آزادی زنان را سلب کنند، بلکه وظیفه شرعی آنان است که حجاب را رعایت کنند، زنان باحجاب در فعالیت‌ها و رفت‌وآمدهای خودشان آزادتر هستند، زیرا مردان بوالهوس اطمینان دارند که چنین زنانی طعمه نمی‌شوند، بنابراین کمتر بر آن‌ها مزاحمت ایجاد می‌کند. زن باحجاب مظهر عفاف شناخته شده است و از این‌روی در خانه و بیرون خانه مزاحم ندارند و آزادانه دنبال کارها و مسئولیت‌های خویش است» (مطهری، ۱۳۷۳: ۱۰۱).

قرآن کریم در دو مورد این مطلب اشاره می‌فرماید یکی این‌که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ» (احزاب، آیه ۵۹): «ای پیامبر به همسران و دختران میان مؤمنان بگو، روسری‌های بلند خود را بر خود فرو افکنید، این کار برای این شناخته شوند و مورد آزار و اذیت قرار نگیرند بهتر است.» ام‌سلمه، همسر پیامبر گرامی اسلام می‌فرماید «هنگامی که این آیه نازل شد، زنان انصار، موقع خروج از خانه، چنان خود را در پوشش سیاه می‌پوشیدند که گویا روی سر آن‌ها کلاغ نشسته بود و چون کیسه سیاه به خود پوشانده بودند که سراپایشان را گرفته بود» (طباطبایی، ۱۳۷۰: ۵۱۷).

بنابراین بی‌حجابی و بدحجابی برای زنان، مزاحمت ایجاد می‌کند، یا هنگامی که اصل حجاب باشد، مزاحمتی بر آن‌ها نیست و در آیه دیگر خداوند متعال می‌فرماید: «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ»

همچون دژ مستحکمی محافظت می‌کند.

📌 (ج) سلامت اخلاق جامعه

همواره باید هر چه به سلامت اخلاق جامعه لطمه می‌زند، ریشه‌کن شود و هر چه سلامت اخلاق جامعه را تضمین می‌کند تقویت گردد، هر چه گرایش‌ها به حجاب شدت یابد، از مفاسد اخلاقی و اجتماعی کاسته می‌شود، سلامت اخلاق جامعه از اهداف عالی اسلام است. پیامبر اکرم می‌فرماید: «بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» (من برای تمام کردن مکارم اخلاق مبعوث شدم) (مصطفوی، ۱۳۶۹: ۴۵). حجاب زن به نص قرآن کریم، عفاف اوست و عفاف او فرصتی است به سلامت جامعه.

زن با پوشش شرعی خود، خانواده را استوار و پابرجا می‌سازد و بیهوده افراد را تحریک نمی‌کند. هوس‌ها را بر نمی‌انگیزد و مردها را به مفسده نمی‌کشاند. زن باحجاب، بزرگ‌ترین و ارزنده‌ترین خدمات را به خانواده‌ها و جوان‌ها و بالاخره به جامعه می‌کند، زیرا اخلاق، پاکی و فضیلت را رونق و رواج می‌دهد. زنانی که جسم خود را پر بهتر از آن می‌دانند که اجازه دهند هر چشمی از آن لذت ببرد، هر هوسی بدان گرایش پیدا کند، بر مسند والای فضیلت نشسته‌اند، کار این‌گونه زنان، پیامبرگونه است؛ زیرا بعثت پیامبران به منظور تکمیل و تتمیم اخلاق است. اسلام از بی‌حجابی و بدحجابی بیزار و متنفر است، زیرا این‌ها هستند که با متزلزل کردن اخلاق و فضیلت، اسلام را در بین مردم ضعیف و لگدمال می‌کنند، زنان باحجاب، خدمت‌گذار واقعی دین و اخلاق، و زنان بی‌حجاب، عامل براندازی و بنیان‌کنی دین و اخلاق هستند (مصطفوی، ۱۳۶۹: ۵۲). مقام معظم رهبری در مورد این کارکرد اجتماعی حجاب زنان، در اجتماع می‌فرمایند: «دید اسلامی در زمینه مسائل حجاب، بسیار دید خوب و روشنی است می‌گویید: «ما باحجاب احساس آسایش می‌کنیم و این لباس مشارکت ماست» بله، کاملاً تعبیر درست و خوبی است، این را هر چه بیشتر بیان کنید و بگویید، بهتر است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۰۷/۱۸).

بنابراین، حفظ غریزه خودنمایی زنان، در همان چارچوبی که اسلام معین کرده است، می‌تواند گامی مؤثر در جهت مبارزه با مفاسد اخلاقی و خواست‌های نفسانی در جامعه باشد و به همان نسبت، مقدمات برای رشد و پرورش

(احزاب، آیه ۳۳): «در خانه‌های خود بمانید و همانند دوران جاهلیت نخستین در میان مردم ظاهر نشوید». امام (ره) نیز بر این اصل تأکید داشتند که حجاب مخالف آزادی نیست، بلکه اسلام با بی‌حجابی و بی‌عفتی مخالف است. ایشان در جواب خبرنگار فرانسوی که پرسیدند: «برخی از رسوم اسلامی، مانند حجاب اجباری رهاشده است، آیا در جمهوری اسلامی از نواجباری خواهد شد؟» فرمودند: «حجاب به معنای متداول میان ما، که اسمش حجاب اسلامی است، با آزادی مخالفتی ندارد، اسلام با آنچه خلاف عفت است، مخالفت دارد» (صحیفه امام، ۱۳۷۲: ۵۴۱).

مقام معظم رهبری نیز، در دیدار با جمعی از مداحان سراسر کشور فرمودند: «حجاب، مایه آزادی و تشخیص زن است، برخلاف تبلیغات ابلهانه و ظاهر بینانه مادی‌گرایان، مایه اسارت زن نیست» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۲/۲۳).

ایشان «عرصه کار» و «نگاه لذت‌جویانه به زن» را دو استفاده اساسی غرب از زن می‌دانند و قائل هستند «هدف اصلی مطرح‌شدن آزادی زنان در غرب، کشاندن زن‌ها از خانه به کارخانه بود، تا از زنان به‌عنوان نیروی کار ارزان استفاده کنند» (بیانات در دیدار اقشار مختلف بانوان، ۱۴۰۱/۱۰/۱۴).

ایشان همچنین نگاه لذت‌جویانه را از اهداف دیگر آزادی زن در غرب، مطرح کردند و فرمودند: «در این ماجرای واقعاً غم‌انگیز، نظام سرمایه‌داری با استفاده از انواع روش‌ها، زن را قانع می‌کنند که منفعت و ارزش او در رفتاری است که جذابیت‌های جنسی‌اش را برای مردان کوچک و خیابان برجسته‌تر و بیشتر می‌کند و این بزرگ‌ترین ضربه به حیثیت و جایگاه زن است» (همان). ایشان با اشاره به آمار و واقعیت‌هایی که حتی مراکز رسمی کشورهای غربی اعلام می‌کند، ادعای غرب درباره دفاع از حقوق زنان را نهایت وقاحت می‌نامند و می‌فرمایند: «آزادی ادعایی نظام سرمایه‌داری، عین «اسارت و اهانت» به زن است و انسان شرم می‌کند از برخی از ماجراها در غرب نام ببرد» (همان).

پس می‌توان گفت با توجه به مطالب فوق، نه تنها حجاب مایه اسارت زن نیست، بلکه موجب آزادی و آزادی زن در برابر چشم‌های آلوده و دل‌های مریض است، که زن را

فضائل اخلاقی در جامعه فراهم شود؛ و بنابراین این حجاب، عامل مؤثری در کنترل غریزه خودنمایی زنان است و در نتیجه وسیله مهمی در جهت کاهش مفاسد اخلاقی در جامعه به شمار می‌رود.

♥ (د) حفظ نیروی کار اقتصادی

حجاب، عامل حفظ نیروی کار است و باعث می‌شود اوقات هر کس، در همان مسیر کار هدف می‌شود و وسوسه‌های ناشی از دیدن‌ها، چهره‌سازی‌ها و طراحی برای به دام انداختن‌ها از بین می‌رود، کشاندن تمتعات غریزی از محیط خانه به محیط کار، سبب خواهد شد که نیروی کار ضعیف گردد و سرمایه‌گذاری‌ها به هدر برود.

از سویی، نقش اقتصادی حجاب، در رعایت پوشش اسلامی، زمینه را برای انواع مدیرستی‌ها و رقابت‌های ناشی از آن از بین می‌رود، اگر زن خود را به خودآرایی در جامعه مقید نکند و با لباس ساده و مرتب و در حد پوشش لازم در جامعه ظاهر شود، بسیاری از آفت‌ها و گرفتاری‌های ناشی از مدیرستی، خودبه‌خود از بین می‌روند. هزینه سنگین مواد آرایشی و لباس‌های گران‌قیمت، به‌ویژه با تغییر مدام مدها، بار مالی زیادی بر دوش خانواده و جامعه تحمیل می‌کند و باعث هدر رفت سرمایه اجتماعی می‌شود (عظیمیان، ۱۳۸۸: ۹۸). بنابراین اسلام با الطافات ویژه، به مسئله حجاب و پوشش زنان در محیط کار، می‌خواهد محیط اجتماع از لذت‌های ناهنجار جنسی پاک شود و راه را برای حفظ نیروی قدرتمند روحی و جسمی با حضوری معنوی در محل کار بگشاید. در مقابل بی‌حجابی و بدحجابی، باعث سوق دادن لذت‌های جنسی از محل کار و کانون خانواده به اجتماع و در نتیجه تضعیف نیروی کار افراد جامعه می‌گردد (مطهری، ۱۳۶۷: ۹۴). مقام معظم رهبری در مورد کار اقتصادی بانوان، با رعایت موازین شرعی در جامعه می‌فرماید: «البته خانه‌داری به معنی خانه‌نشینی و پرهیز از تدریس، مجاهدت و فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی نیست، بلکه یعنی زن هر کار دیگری که ذیل اصالت خانه‌داری امکان و به آن علاقه داشت، بتواند انجام دهد» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۱۰/۱۴).

و در عبارت دیگری، اشتغال زنان، در جامعه را بدون اشکال می‌دانند، اما به شرطی که موازین اخلاقی در محیط کار رعایت کنند: «ازجمله مسائلی که مطرح

می‌شود، مسئله اشتغال بانوان است، اشتغال بانوان ازجمله چیزهایی است که بنده با آن موافقم، منتها باید دو اصل در نظر گرفته شود، اول این‌که کار به وظیفه مادری و همسری وی لطمه نزند، دوم این‌که موازین شرعی در محیط کار رعایت شود» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۶/۰۳).

البته مقام معظم رهبری، خانه‌داری را هم بهترین شغل زن می‌دانند و بانوان را نسبت به آن توجه می‌دهند قائل‌اند که زنان با توجه به حفظ تمام شئون اسلامی در منزل و اهمیت وظیفه مادری و همسری و خانه‌داری، در منزل کارایی بیشتری در منزل دارند.

♥ (ه) حفظ استقلال فرهنگی و سیاسی

جوامع اسلامی با پوشش خاص خود در غالب حجاب یا ستر سعی دارند، استقلال فکری خود را در قبول اسلام اعلام کنند، درواقع لباس پرچم بدن به حساب می‌آید که استقلال فرهنگی، سیاسی، دینی و فکری هم محسوب می‌شود و از همین جا می‌توانیم به این نتیجه برسیم که تغییر لباس، نشانگر تغییر عقیده است و به تبع آن تغییر در منش و رفتار افراد ایجاد می‌شود که در آن صورت استقلال کشور زیر سؤال می‌رود. به‌ویژه از آن روی که وضع برون، حکایت از وضع درون آدمی دارد و نشان می‌دهد که اندیشه وابستگی در درون رخنه کرده، در ظاهر افراد نیز متجلی شده است (قائمی، ۱۳۷۳: ۳۸۷).

مبارزه برای استقلال فرهنگی، پدیده جدیدی نیست. در طول تاریخ بشر، جنگ فرهنگی همیشه وجود داشته است. به‌عنوان نمونه، فرعون در برابر موسی به این حربه متوسل شده، گفت: «می‌ترسم، آیین شما را دگرگون سازد و یادار این سرزمین فساد بر پا نماید» (غافر، ۲۶).

مقام معظم رهبری در دیدار مداحان اهل‌بیت علیه‌السلام، حجاب را راهی برای حفظ استقلال فرهنگی، بدحجابی و بی‌حجابی را راهی برای از بین بردن فرهنگ مستقل ایران اسلامی می‌دانند و در این زمینه می‌فرمایند: «من می‌خواهم مسئله حجاب را ذکر کنم و اشاره کنم، پول‌های زیادی خرج می‌کنند، فعالیت‌های زیادی می‌کنند، صدها رسانه را - از انواع و اقسام رسانه‌ها- به کار می‌گیرند، برای این‌که بتوانند روی این نقطه حساس، یعنی نقطه هویت مستقل فرهنگی زن مسلمان اثرگذاری کنند، دشمنان ما واقعاً دارند

بود که زنان به سرعت خود را دریافتند و با توسل به حربه حجاب در مقابل رژیم پهلوی ایستادند و آن را به زانو درآوردند (عظیمیان، ۱۳۸۸: ۹۷).

نتیجه‌گیری:

مقام معظم رهبری حجاب را یک مساله ارزشی می‌داند که رعایت آن به زن شخصیت می‌دهد و آن را سازگار با طبیعت انسان می‌داند که رعایت آن موجب حفظ کرامت انسانی می‌شود و معتقدند که در فرهنگ اسلامی فرهنگ نبود اختلات میان زن و مرد است.

معظم‌له ابتدا حجاب را یک واجب شرعی می‌داند که رعایت آن بر تمامی بانوان - حتی آقایان - واجب بوده و ایشان حجاب را مانع حضور و موفقیت زن نمی‌دانند، بلکه حجاب را عاملی برای جلوگیری از اختلاط و آمیزش بی‌قید و شرط زن و مرد در جامعه می‌دانند و این اختلاط را به ضرر زن و جامعه و مخصوصاً جوانان می‌دانند. بررسی منابع موجود از مقام معظم رهبری نشان می‌دهد که ایشان حجاب را بیشتر در هر دو بُعد شخصی و اجتماعی بررسی کرده و کارکردهای حجاب را در این دو حوزه، بیشتر مدنظر قرار داده‌اند. ایشان آثار فردی حجاب برای زن را از جمله: ارتقاء جایگاه و شخصیت زن، ارتقاء جایگاه زن، سلامت جسمی و روحی روانی زن، استحکام خانواده و آرامش و امنیت خود زن می‌دانند و حفظ و ارتقاء مسئولیت و جایگاه اجتماعی، آزادی زن، سلامت اخلاق جامعه، حفظ نیروی کار اقتصادی و حفظ استقلال فرهنگی و سیاسی را از جمله آثار اجتماعی حجاب برای زن در بُعد اجتماعی قائل هستند؛ بنابراین حجاب را باید رفتاری الهی شمرد که باعث ارتباط بین فرهنگ و دین، عقل و ایمان، سیاست و دیانت و تکامل و اختیار در رفتار انسانی شده است.

پیشنهادها

الف. پیشنهاد اجرایی:

۱- نتایج مختلف این تحقیق در زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و... در اختیار سازمان‌های متولی قرار گیرد تا در زمینه و بحث‌های فرهنگی مخصوصاً حجاب، برنامه‌ریزی صحیح و موثری داشته باشند.

۲- راهکارهای گسترش حیا، عفاف و حجاب در جامعه؛

خودشان را برای این کار می‌کشند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷).

و در عبارتی دیگر استقلال فرهنگی و هویتی زنان را تنها در راه رعایت حجاب می‌دانند و می‌توانند این فرهنگ غنی اسلامی را به جهان صادر کنند، معظم‌له می‌فرماید: «امروز پرچم استقلال فرهنگی و هویتی زنان، در دست زنان ایرانی است. امروز بانوان ایرانی با حفظ حجاب، استقلال هویتی خودشان و استقلال فرهنگی خودشان را دارند اعلام می‌کنند و به دنیا صادر می‌کنند»؛ و در نهایت، ایشان حجاب را نشان‌دهنده هویت یک ملت و استحکام عنصر یک ملت می‌دانند و قائل‌اند «در یک چنین دنیایی، یک خانمی با چادر یا باحجاب کامل اسلامی می‌رود روی سکو و جایزه‌اش را می‌گیرد این خیلی مهم است، این از آن پرچمی که بالا می‌رود مهم‌تر است، این نشان‌دهنده روحیه قوی ایرانی مسلمان است، این نشان می‌دهد که در برابر موج توهमत و احساسات توهم‌آمیز، این فرد شکست نمی‌خورد و مغلوب آن شود. هویت یک ملت و استحکام عنصر و فلز یک ملت را که فلز محکم و مقاومی است، این جوری می‌شود فهمید. این‌ها خیلی باارزش است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱۰/۲۱).

بنابراین، یکی از راه‌های حفظ استقلال فرهنگی و سیاسی، حفظ حجاب است و یکی از جنبه‌های تهاجم فرهنگی، مبارزه باحجاب بوده است؛ زیرا «حجاب، برای جوامع جهان سومی، می‌تواند نوعی مبارزه با استعمار به حساب آید و مانعی سر راه مقاصد شوم آن‌ها باشد، زنان الجزایری در مبارزه خود با قوای فرانس، این مسئله را به‌خوبی نشان دادند و ضربه خود را به آنان وارد کردند، در واقع آن‌ها نشان دادند که مسلمان‌اند و غلبه کفر در اسلام را نمی‌پذیرند» (عظیمیان، ۱۳۸۸: ۹۷).

اگر در جامعه اسلامی، حجاب را لااقل از این دید بنگریم، به این نتیجه خواهیم رسید که در تعمیم آن از دید سیاسی باید کوشید، در جامعه اسلامی حتی یک ملی‌گرا هم باید به سبب استقلال وطن خود و حفظ امنیت خویش حجاب را بپذیرد که البته یک مسلمان به سبب ایمان و اعتقاد خود آن را بپذیراست. اگر استعمار بتواند حجاب و عفت و پوشش را از زن بگیرد، همه‌چیز جامعه، حتی مردان آن جامعه را می‌تواند تحت اختیار و سلطه قرار بگیرد. یکی از رموز موفقیت ایران اسلامی نیز همین

تربیتی و ملاحظه و دقت در شیوه‌های جامعه‌پذیری کودکان و جوانان در امر حجاب و بررسی آثار و پیامدهای تربیتی حجاب، و نهادینه کردن مساله عفاف و حجاب از سنین کودکی باشد.

۴- تحلیل حجاب با رویکرد اجتماعی و جامعه‌شناختی؛ این پژوهش می‌تواند با رویکرد جامعه‌شناختی حجاب و به عنوان پدیده اجتماعی و در پیوند با فرهنگ و نظام اسلامی حاکم، توصیف و تحلیل و تبیین شود.

۵- جهاد تبیین اساتید حوزه و دانشگاه و صاحبان قلم و اندیشمندان و متفکران دلسوز و دغدغه‌مند؛ این پژوهش می‌تواند با در قالب جهاد تبیین برای قشر جوان و از نقشه شوم دشمنان دین و انقلاب تبیین شود.

منابع:

- قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله مکارم شیرازی.
- ابن‌منظور، محمدبن مکرّم، (۱۴۱۴)، لسان‌العرب، بیروت، چاپ سوم.
- اکبر رهنما، زهرا علی‌اکبرزاده آرانی، مجید خادمی آرانی، (۱۳۹۵)، بررسی مفهوم حجاب در متون اسلامی، جایگاه آثار و جلوه‌های تربیتی آن، تهران.
- پورسیف، عباس، (۱۳۸۲)، خلاصه تفسیر قرآن مجید، المیزان، نمونه، تهران.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد، (۱۳۸۹)، غرالحکم و درالحکم، قم، انتشارات امام عصر (عج).
- جعفریان، رسول، (۱۳۸۰)، مسئله‌ی حجاب و تأثیر اندیشه‌های قاسم امین مصری در ایران، آیین پژوهش، شماره ۷۰.
- جعفریان، رسول، (۱۳۸۳)، داستان حجاب در ایران پیش از انقلاب، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- حق‌شناس، جعفر، (۱۳۸۷)، نظام‌اسلامی و مسئله حجاب (مجموعه مقالات و گفتگوها) قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.
- رحیمی، عباس، (۱۳۸۵)، فرشتگان زمین، (کاوشی در چیستی و چرایی پوشش زنان)، نشر جمال.
- شریعتی، علی، (۱۳۶۰)، مجموعه آثار، تهران، نشر سبز، چاپ اول.
- شکوری، محمد، (۱۳۹۰)، «حجاب میوه عفاف است و عفاف ریشه حجاب» مجله فرهنگ دانشگاه علم و

این راهکارها می‌تواند در قالب آگاهی بخشی به شیوه‌های جذاب و متناسب با ادبیات نسل جوان، ارتقای سطح اخلاق و معنویات در جامعه، با استفاده از ابزار تشویقی و توسعه فرهنگ حجاب، مبارزه با مظاهر بی‌حجابی و بی‌حیایی، جایگزین کردن برنامه‌های غنی دینی و ملی درباره حجاب به‌جای برنامه‌های بامحتوا، ارایه الگوهای متناسب با حجاب با توجه به اوضاع زمانی و موفقیت‌های اجتماعی، صورت پذیرد.

۳- اهتمام در فراهم کردن شرایط ازدواج؛ این راهکار می‌تواند در قالب‌های اعطای سریع وام‌های قرض‌الحسنه، اعطای زمین به نورات تازه مزدوج، اعطای ارشدیت خدمتی و تحصیلی به نورات تازه مزدوج، برگزاری جشن‌های آسان گروهی ازدواج، استفاده رایگان از مکان‌های دولت در مراسمات عروسی جوانان، صورت گیرد.

۴- احیای فرهنگ اصیل حجاب؛ این راهکار می‌تواند در قالب فراخوان عمومی با محوریت دختران و زنان ایرانی، به تعقل و دریافت ارزش‌های دینی و الهی و تعهد آنها در برابر خانواده اصیل ایرانی باشد.

۵- برنامه‌ریزی مدون نهادها و سازمان‌های بالادستی مخصوصاً آموزش و پرورش در مورد حجاب؛ این راهکار می‌تواند در قالب گنجاندن مطالب مهم در زمینه عفاف و حجاب و سبک پوشش اسلامی در کتب درسی دوره‌های ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، دانشگاه و برگزاری کارگاه‌های کاربردی حجاب باشد.

ب. پیشنهاد پژوهشی

۱- بررسی دقیق عوامل و زمینه‌های بدحجابی و بی‌حجابی؛ انجام پژوهش‌هایی دقیق و منسجم در موضوع حجاب که می‌تواند در قالب نقش دشمنان دین و نظام اسلامی، کوتاهی والدین، نقش فضای مجازی و نقش سلبریتی‌ها و شخصیت‌های مشهور و... باشد.

۲- آسیب‌شناسی برنامه‌های حکومت و حاکمیت و نهادهای متولی در امر حجاب؛ این پژوهش می‌تواند با رویکرد آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی از برنامه‌های راجع به حجاب مثل طرح نور و گشت ارشاد در جهت کارآمدی این طرح‌های مفید، باشد.

۳- انجام پژوهش‌های مفید با رویکردهای تربیتی؛ این پژوهش می‌تواند در قالب مطالعه حجاب با رویکرد

صنعت، ش ۹.
-خامنه‌ای، سیدعلی، دفتر حفظ و نشر آثار
آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، khamenei.ir.

-صدر، شادی، (۱۳۸۹)، مجموعه قوانین و مقررات پوشش در جمهوری اسلامی ایران، تهران، نشر جاوید.
-طباطبایی یزدی، سیدمحمدکاظم، (۱۳۸۷)، العروه الوثقی، ملاحظات: تهیه و تنظیم با حاشیه مکارم شیرازی، ناصر، (۱۴۲۸)، انتشارات مدرسه الامام علی بن ابی طالب، قم، چاپ اول.

-طباطبایی، سیدمحمدحسین، (۱۳۷۰)، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمد باقر موسوی، قم، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

-عظیمیان، مریم، سعید بهشتی، (۱۳۸۸)، «بررسی فلسفه و قلمرو حجاب در اسلام و آثار تربیتی آن» فصلنامه تربیت اسلامی، ش ۸.

-قائمی، علی، (۱۳۷۳)، حیات زن در اندیشه اسلامی، تهران، انتشارات امیری.

-کار، مهرانگیز، (۱۳۷۹)، پژوهشی درباره خشونت علیه زنان در ایران، تهران، نشر روشنگران و مطالعات زنان، چاپ اول.

-محمدی آشنائی، علی، (۱۳۷۰)، مسئله حجاب، تهران، ارم.

-محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۹۳)، میزان الحکمه، ترجمه حمید رضا شیخی، قم، انتشارات دار الحدیث.

-مرتضوی، سیدضیاء، (۱۳۷۸)، امام خمینی و الگوهای شناختی در مسائل زنان، قم، دفتر تبلیغات.

-مصطفوی، سیدجواد، (۱۳۶۹)، حجاب و آزادی، مجموعه سخنرانی و کنفرانس زن، بی جا، انتشارات سازمان تبلیغات.

-مطهری، مرتضی، (۱۳۷۶)، مسئله حجاب، تهران، انتشارات صدرا.

-معین، محمد، (۱۳۸۸)، فرهنگ معین، زرین نگارستان کتاب.

-مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تهران، چاپ ۳۲.

-نراقی، احمد، (۱۳۷۷)، مجموعه مقالات جریان روشنفکری و روشنفکران در ایران، درباره روشنفکری.

-هدایت خواه، ستار، (۱۳۷۵)، زیور عفاف، معاونت پرورشی اداره کل آموزش پرورش خراسان رضوی.